

Kvelia

Plan

Kvelia utvalgt kulturlandskap

2020 - 2024

Lierne kommune i Nord-Trøndelag

Bilder fra Kvelia UKL. Foto: Jon Strand, Roy Nilsen og Anders Mona

29. november 2019

Samarbeidsgruppa for Kvelia UKL

Innhold

1	Innledning.....	4
1.1	Hva er Utvalgte kulturlandskap	4
1.2	Målgruppe for planen	4
1.3	Organiseringen av arbeidet med planen	4
2	Områdebeskrivelse	5
2.1	Beskrivelse av området	5
	• Geografisk beliggenhet, ...	5
	• Størrelse	5
	• Hva slags type kulturlandskap	5
	• Historisk bruk og driftsformer	5
	• Dagens bruk og driftsformer, ...	5
	• Andre brukerinteresser (friluftsliv, reiseliv m.m.).....	6
2.2	Avgrensning av området	6
	• Begrunnelse for avgrensning	6
2.3	Samlet beskrivelse av verdiene i området.....	7
	• Hovedtrekk biologiske verdier og kulturhistoriske verdier	7
	• Helhetlig kulturlandskap med tidsdybde, kontinuitet og stor formidlingsverdi.....	7
2.4	Beskrivelse av biologiske verdier i området.....	8
	• Rømmervasseteren	8
	• Leirbakken Øvre, gnr. 14, bnr. 3	9
	• Andre steder med områder registrert i Miljødirektoratets naturbase	9
	• Utmarksslåtter/slåttemyrer	10
2.5	Beskrivelse av kulturhistoriske verdier i området.....	10
	• Andre seterområder enn Rømmervasseteren	10
	• Husmannsplasser.....	11
	• Registrerte gravhauger	11
	• Registrerte fangstgroper	12
	• Registrerte slagghauger etter jernvinneanlegg.....	13
	• SEFRAK-bygg	13
	• Gamle ferdselsveier	14
	• Skytterbaner	15
	• Nyere kulturminner	16
	• Samiske kulturminner	18
2.6	Fotodokumentasjon.	18
3	Utfordringer	18
4	Visjon/mål.....	18
5	Tiltak - både strakstiltak og langsiktige tiltak	19

5.1	Skjøtsel og vedlikehold.....	19
5.2	Lowverk.....	19
	• Områdets status etter til plan- og bygningslova	19
	• Kommuneplanlegging.....	19
	• Områdets evt. status i forhold til naturvernloven og kulturminneloven	19
5.3	Næringsutvikling og annen verdiskaping	20
5.4	TILTAK - Planlegging	20
	• Skjøtelsesplaner	20
	• Tilstandsrapporter mv. for bygninger	20
	• Registering av kulturminner.....	20
	• Annen kartlegging/registering	20
	• Arbeid/møter i grunneierlag, samarbeidsgruppa, arbeidsgruppa mv.....	21
5.5	TILTAK - Kulturminner og kulturmiljøer	21
	• Istandsetting/skjøtsel av freda kulturminner	21
	• Istandsetting/vedlikehold av bygninger	21
	• Istandsetting/vedlikehold av steingjerder og skigarder	21
	• Istandsetting/vedlikehold av andre kulturminner	21
5.6	TILTAK - Biologisk mangfold.....	21
	• Istandsetting og skjøtsel av utvalgt naturtype - slåttemark og slåttemyr	21
	• Fjerning av fremmede arter.....	21
5.7	TILTAK - Beite og landskapsskjøtsel.....	22
	• Beiterelaterte tiltak	22
	• Generell landskapsskjøtsel/vegetasjonsrydding	22
5.8	TILTAK - Næringsutvikling og annen verdiskaping	22
	• Næringsutviklingstiltak	22
	• Turstier og veier	22
	• Ryddeaksjoner, avfallsinnsamling m.v.	22
5.9	TILTAK - Overvåking/ dokumentasjon	22
5.10	TILTAK – Formidling	22
	• Skilting/profilering	23
	• Slåttedager/fagdager, markdager/lokale arrangementer o.l	23
	• Tiltak rettet mot media og fagtidsskrifter.....	23
	• Digital formidling/informasjon.....	23
6	Kostnadsoverslag og finansiering	23
7	Kilder	23

1 Innledning

Målet med utvalgte kulturlandskap er få med et begrenset og eksklusivt utvalg av områder, som både skal fungere som nasjonale referanseområder og utstillingsvinduer over områder med intakte natur- og kulturhistoriske kvaliteter.

Planen for Kvelia utvalgte kulturlandskap skal være et redskap som gjør det mulig å ta vare på de store biologiske og kulturhistoriske verdiene som kulturlandskapet i Kvelia representerer.

Planen skal foreslå tiltak i ulike deler av området. Planen skal legge vekt på at verdiene skal kunne brukes aktivt som en positiv forutsetning og grunnlag for verdiskaping og regional utvikling.

Planen, med temakart med avmerkete verdier, tenkes knyttet til kommuneplanen som retningsgivende for arealforvaltningen i området.

Planen skal danne grunnlag for framtidig bevaring og skjøtsel av miljøverdiene i området og er blitt til i et samarbeid mellom grunneiere/brukere i Kvelia, Lierne kommune, Fylkesmannen og Fylkeskommunen.

1.1 Hva er Utvalgte kulturlandskap

Satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en oppfølging av nasjonale mål om å ivareta kulturlandskapet. Dette er et samarbeid og spleiselag mellom landbruksmyndigheter og miljømyndigheter. Satsingen er basert på frivillige avtaler mellom staten og grunneierne.

1.2 Målgruppe for planen

Planen er laga for å være retningsgivende for aktiviteter/tiltak i Kvelia utvalgte kulturlandskap. Dette kan være aktiviteter/tiltak som gjøres av Lierne kommune, eiere/brukere i Kvelia, Kvelia utviklingslag, grunneierlag, fylkeskommunen, Sametinget, fylkesmannen, næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner m.fl.

1.3 Organiseringen av arbeidet med planen

Planprosessen styres av samarbeidsgruppa for Kvelia UKL. Arbeidet med planen er forankret med bruk av grendemøter der alle som er innenfor UKL-området blir invitert. Det kan ved behov etableres grupper som arbeider med ulike tema eller delområder innen UKL-området. Ordninga styres etter forskrift om tilskudd til tiltak i utvalgte kulturlandskap og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap.

Samarbeidsgruppa består av:

• Politisk ledelse Lierne kommune	1 representant
• Kvelia utviklingslag	2 representanter
• Oppgården	1 representant
• Elgås utmarkslag	1 representant
• Fylkesmannen (landbruk og miljø)	2 representanter
• Fylkeskommunen	1 representant
• Lierne kommune administrasjon	2 representant

I tillegg skal det være ei arbeidsgruppe bestående av:

- 2 fra Kvelia utviklingslag
- 1 fra Oppgården
- 1 fra Elgås utmarkslag

Planen skal gjelde for en 5-årsperiode. Den skal revideres årlig.

2 Områdebeskrivelse

2.1 Beskrivelse av området

- **Geografisk beliggenhet,**

Kvelia UKL representerer skog- og innlandsbygdene i Nord-Trøndelag. Kvesjøen ligger 320 meter over havet, og jordbruket er regna som fjellandbruk.

- **Størrelse**

Kvelia UKL har et totalareal på 110139 dekar. Storparten av arealet, 86 990 dekar, er utmark. Kvesjøen er på 19000 dekar, andre vatn ca. 1000 dekar. UKL-området har 3029 dekar innmark.

- **Hva slags type kulturlandskap**

Kvelia er ei fjellbygd med jordbruk og skogbruk som hovednæring. Her har de store utmarksarealene vært en viktig ressurs for jordbruket til høsting av fôr og for jakt og fangst.

Bjørkås. Foto Jon Strand

- **Historisk bruk og driftsformer**

Kvelia er et tradisjonelt fjellbygdlandskap der jordbruk og skogbruk i samspill har vært hovednæring. Husdyrproduksjonen er i hovedsak melk og kjøttproduksjon.

- **Dagens bruk og driftsformer,**

Området har og hatt mye sau, men denne næringa er så godt som borte etter at en fra midten av 1980-tallet fikk mer rovdyr i området, noe som umuliggjorde tradisjonell beiting med sau i utmarka.

Det er de siste årene gjort flere større investeringer i nye og oppdaterte driftsbygninger for melk og kjøttproduksjon og det er unge brukere med tro på framtida. Hovedproduksjonen er grovfôrbasert melk- og storfekjøttproduksjon. Ett bruk driver med sau innenfor rovviltavvisende gjerde og en driver med hest.

Tabell: tall for Kvelia utvalgte kulturlandskap

Areal	dekar
Totalt areal	110.139
Jordbruksareal	3.149
Kvesjøen	19.000
Andre vann	1.000
Utmarksareal	86.529

Eiendomsforhold	stk
Grunneiere inklusiv landbrukseiendommer	90
Landbrukseiendommer >25 dekar innmark	35
Fritidseiendommer (inkl noen landbrukseiendommer)	75
Hytter på landbrukseiendommer	26
Landbrukseiendommer som drives/leies	30
Foretak som søker produksjonstilskudd	13
Antall bosatte i området	110

Husdyrhold	stk
Melkekyr	97
Ammekyr	29
Ungdyr av storfe	445
Sau, vinterfôra	168
Hest	17
Bevaringsverdige husdyrraser	0

- **Andre brukerinteresser (friluftsliv, reiseliv m.m.)**

Pe-Torsa spelet, på tunet i Oppgården, samler hvert år ca. 7 000 tilskuere og er blitt et viktig tiltak for grenda og kommunen. Et slikt arrangement er viktig for UKL-satsinga. Kvelisamfunnet jobber i dag med ideer om flere aktiviteter knytta til Pe-Torsa. Det er bl.a bygd et stort lagerbygg for utstilling av alle kjøretøy, utstyr og andre remedier fra 1950-tallet.

Gårdsanlegget i Oppgården er freda, noe som krever særlig hensynstagelse.

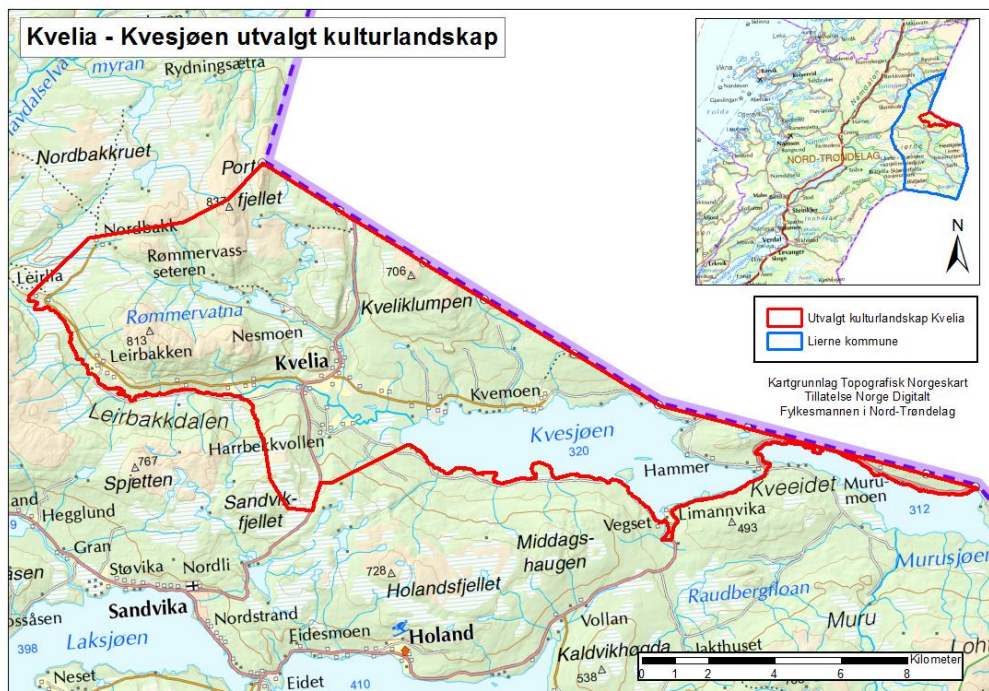
2.2 Avgrensning av området

Kvelia UKL strekker seg fra Leirlia/Nordbakk til Murusjøen og omfatter i hovedsak området nord for Leirbakkelva, Kvelielva og sjøene.

Gruppearbeidet 06.09.17

Hva er det beste med Kvelia?

- Kveli-Bua som samlingssted og «navet» i bygda
- Kveli Samfunnshus - et bra bygg med gode uteområder som samlingssted
- Pe-Torsa med ringvirkninger (inkl. arenaen Oppgården)
- Det gode samholdet og dugnadsånden, positiv innstilling til utvikling av bygda
- Friluftsliv (scooterløyper, fiske, jakt, turstier, skiløypa)

- **Begrunnelse for avgrensning**

Området har med alt jordbruksland i Kveligrenda. De som bor her har en del samarbeid og hører til «grenda». En grunn for å trekke området relativt langt øst og nord for Murusjøen er at vi da får med «Svenskveien», riksvei 74 til Sverige. Dette er en mye trafikkert veg som det vil være interessant å ha med i området for å synliggjøre og informere om Kvelia UKL. Det vil og fra denne veien være svært aktuelt å skilte UKL-omveien om Kvelia (kommunevei og fylkesvei 342) som alternativ vei til Nordli. I sør er elva i Kvelidalen og Kvesjøen grense. Nonsfjellet er tatt med da det antas å være interessante slåttemyrer i dette området, samt en eldre boplass. Gårdene Harbækvold og Limandvika på vest og sørsida av Kvesjøen er naturlige områder å ta med da de naturlig hører til grenda. I nord er riksgrensa satt som grense for området. Grunnen til at en ikke har trukket grensa nærmere «bygda» er at dette skog- og fjellområdet var viktig utmarksslått med slåttemyrer og seterområder. I nordvest følger grensa eiendomsgrenser og dyrkajorda i Nordbakk og Leirlia.

2.3 Samlet beskrivelse av verdiene i området

• Hovedtrekk biologiske verdier og kulturhistoriske verdier

Kvelia er ei fjellbygd med godt bevart kulturhistorie. Hovednæringa har vært landbruk med ekstensiv bruk av utmarka.

Bygda har trolig hatt bosetting av veidefolk fra steinalderen. Fangstgroper og rester etter jernvinneanlegg viser utmarksbruk i jernalder. I området finnes også gravanlegg og bergkunst. Under svartedauen gikk bosettingen sannsynligvis kraftig tilbake, og sannsynligvis lå området helt øde.

Bygda ligger inntil grensa mellom Norge og Sverige. Det har til alle tider vært utstrakt kontakt over grensa og mellom same og bumann. Den bofaste jordbruksbosetningen kom både fra Jämtland, Snåsa og Namdalen. Vegsambandet til resten av Norge kom først i 1893. Utover det meste av 1800-tallet må vi regne med at folket hadde 100 % naturalhushold, og at dette vedvarte lenger her enn i mange andre bygder. Driftsforma var utprega ekstensiv. Hver gård brukte store områder som beite og til førsanking. Bruk av penger som betalingsmiddel var svært liten og handleturene gikk nok like gjerne til Sverige som til Norge.

Skogsdrifta kom i gang siste halvdel av 1800-tallet. Det var gjerne svensker som først kjøpte opp skogene og drev dem med svenske skogsarbeidere. Senere overtok bygdafolk mer av skogsarbeidet. Salg av tømmer og trelast ga penger. Denne tida kalles gjerne stordriftstia. De fleste bygningsmiljøene i bygda er satt opp på slutten av 1800-tallet og utover 1900-tallet.

I området ligger den freda gården Oppgården som er et av Nord-Trøndelags best bevarte gardsanlegg fra siste halvdel av 1800-talet.

Området har 19 registrerte automatisk freda kulturminner. Fangstgroper og jernvinneanlegg/slagghauger viser omfattende utmarksbruk i området i jernalder. Steinalderen er antakelig rikt tilstede i form av boplasser langs vatn og vassdrag. Her finnes stor tidsdybde med både jernvinner, gravanlegg, fangstgroper og bergkunst. Det finnes også samiske stedsnavn og kulturminner slik som melkegroper, ildsteder og trolig reintrøer.

Kulturlandskapet i Kvelia ivaretar flere trua naturtyper og arter. Her er flere «slåttemarker» som slås årlig. Ved Oppgården er det ca 25 dekar slåttemark som har vært i kontinuerlig skjøtsel fram til i dag. På Rømmervasseteren ble slåtten startet opp igjen rundt 1990 og i Musuvika og i Leirbakken er det startet opp med restaurering og skjøtsel av dokumenterte slåtteeenger de siste årene.

I områdene mellom Oppgården og Rømmervasseteren er det rikmyrer som har vært slått og med potensiale for restaurering. Det samme gjelder de registrerte slåttemyrene mellom FV 342 og riksgrensen. Opp mot Nonsfjellet er det stedsnavn på myrene som indikerer slått, men her er det ikke utført registreringer.

Det er registrert flere naturbeitemarker med høg verdi på Oppgården, Nordmo, Kvemoen og Bjørkås.

• Helhetlig kulturlandskap med tidsdybde, kontinuitet og stor formidlingsverdi

Kvelia utvalgt kulturlandskap har et helhetlig kulturlandskap som viser sammenhengen mellom jord-skog-fjell og vatn. Området har både kulturminner og biologiske verdier som viser lang tids bruk.

Kvitkurle i Rømmervasseteren. Foto Anders Mona

Gruppearbeidet 06.09.17

Hva holder på å gå i «glemmeboka»?

- *Gamle veier, ferdselsårer, myrslått, høystakker, gravhauger, kraftstasjon*
- *Gamle boplasser og setrer*
- *Historien om gammeltia*
- *Mattradisjon, fangsttradisjon, dialekt, samhandling med svenskene*

Oppgården med sine bygninger og kulturmarker, og nybruket nede på flata med samdriftsfjøs, viser tydelig tidsdybde i jordbruket. Det «nye» og det «gamle» er tydelig skilt fra hverandre geografisk, men er samtidig driftsmessig integrert. På foregangsbruket Oppgården kan en se «100 år gammel moderne drift» og «dagens moderne drift».

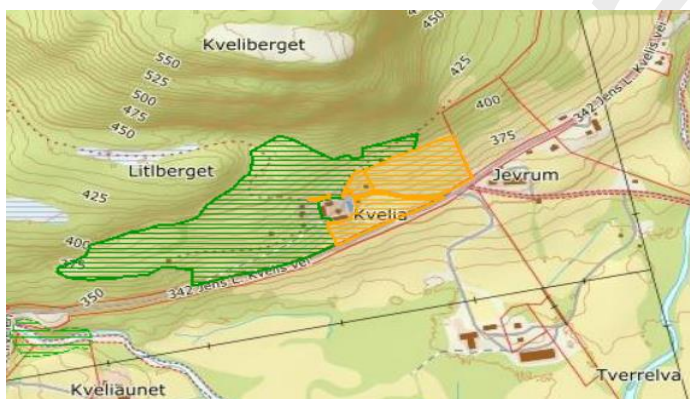
Utmarka med utmarksslåtter og setring var viktig for jordbruket i disse områda. Vekstsesonen var kort og store arealer måtte brukes for å få nok mat til dyra både sommer og vinter. UKL-området har mange registrerte slåttemyrer som enda har så stor verdi.

Oppgården har en av de største og best bevarte slåttemarkene i fylket, som har vært i kontinuerlig drift. Utviklinga av jordbruket fra det arbeidsintensive og med mye bruk av utmarka, til dagens maskindrevne og innmarksbaserte jordbruk, vises side om side.

Kulturminnene i området, de biologiske kvalitetene og godt synlig ivarettatte driftsmåter, gjør at området har stor formidlingsverdi, som det blir viktig for området å videreutvikle.

2.4 Beskrivelse av biologiske verdier i området

På Oppgården finnes fire slåttemarkar og naturbeitemark med nasjonal verdi. Arealene blir ivarettatt med årlig slått og beiting. Det er utarbeida skjøtelsesplan for slåttemarkene.

Grønt område = Naturbeitemark Gult område = Slåttemark

• Rømmervasseteren

Rømmervasseteren er seteren til Oppgården. Setra er ganske intakt med seks seterhus, setervoll og utmarksslåtter omkring setra. Setervollene er naturtypen slåttemark med nasjonal verdi. Ved seteren er det og to rikmyrer av høy verdi. Det er skjøtelsesplan for slåttemarkene på Rømmervasseteren.

I østre enden av Østre Rømmervatnet hadde Oppgården høstseter. Det er usikkert når denne var i bruk. Hans Kveli mente at høstseteren ikke ble brukt etter at Lars Jensen Kveli overtok Oppgården i 1821.

Oppgården sett fra øst med slåttemarka i framgrunnen. Foto Anders Mona

Oppgården

Oppgården er et av Nord-Trøndelags best bevarte gardsanlegg. Anlegget er fra siste halvdel av 1800-tallet og består av 11 freda bygninger med ulike funksjoner som badstu, tørkehus, smie, melkhus, jordkjeller og stabbur. Hovedbygningen er også spesielt godt bevart. På setra står seks bygninger. Den er ikke fredet. Bygningene i anlegget er typisk for Trøndelag, men innovativt for si tid i fjellbygda Lierne. Det gjelder låna så vel som fjøs/låve og stall med høge kistemurer i hellende terreng. Anlegget har også personalhistorisk interesse, og lokal betydning gjennom pioneren og ordføreren Jens Larsen Kveli som bygde anlegget.

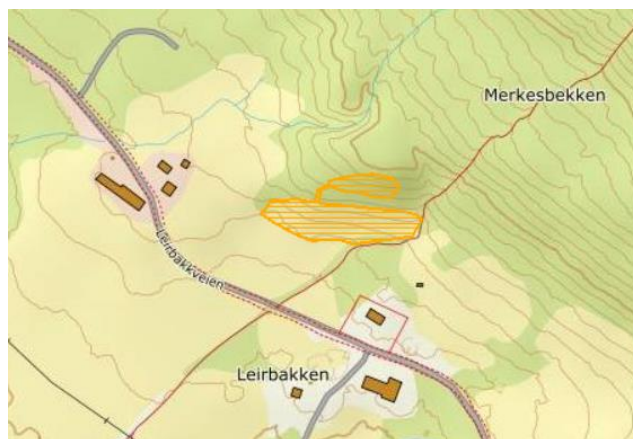

- **Leirbakken Øvre, gnr. 14, bnr. 3**

Øvre del av innjorda (Storåkeren) er registrert som artsrik slåttemark. Ifølge «Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker» ble det registrert 42 slåttemarksarter i 2013. Det er utarbeida skjøtselsplan for området, som utgjør et areal på 8 dekar.

«Storåkeren» er gammel slåttemark som er ryddet og nå blir slått med tohuls slåmaskin.

- **Andre steder med områder registrert i Miljødirektoratets naturbase**

Område	Naturtype	Rødlistestatus	Utvalgt naturtype jf. Nmi*	Verdi
Nordmo, gnr./bnr. 8/10	Slåttemark	Sterkt truet (EN)	Ja	Viktig
Stemningspluttan, gnr./bnr. 14/1	Rikmyr	Nær truet (NT)	-	
Musutanghøgda, gnr./bnr. 48/1	Gammel boreal lauvskog	Ikke vurdert (NE)	-	Viktig
Grovbekken nord for Murusjøen, gnr./bnr. 48/1	Gammel boreal lauvskog	Ikke vurdert (NE)	-	Viktig
Murumoen øst og vest, gnr./bnr. 17/2	Naturbeitemark	Sårbar (VU)	-	Viktig
Storfiskplutten ved Kveeidet, gnr./bnr. 48/1	Gammel boreal lauvskog	Ikke vurdert (NE)	-	Viktig
Bjørkås, gnr./bnr. 15/4	Naturbeitemark	Sårbar (VU)	-	Viktig og svært viktig
Mussuvika, gnr./bnr. 16/6	Slåttemark	Sterkt truet (EN)	Ja	Viktig og lokalt viktig
Storsteinmyra, Storfloen og myr nord for Svarttjønnna, gnr./bnr. 14/9 og 12	Slåttemyr	Sterkt truet (EN)	Ja	Viktig
Mårstokkmyran, gnr./bnr. 14/9 og 12	Slåttemyr	Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR)	Ja	Viktig
Still-Jo-Andersmyra, gnr./bnr. 14/12	Slåttemyr	Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR)	Ja	Viktig
Finndalen, gnr./bnr. 15/2 og 14/8,9 og 12	Slåttemyr	Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR)	Ja	Lokalt viktig
Myr sør for Bustadhaugen, gnr./bnr. 14/8	Slåttemyr	Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR)	Ja	Lokalt viktig
Grubbstakkslettet, gnr./bnr. 14/8	Slåttemyr	Sterkt truet (EN) og kritisk truet (CR)	Ja	Lokalt viktig
Kvemotangen, gnr./bnr. 15/1 og 5	Naturbeitemark	Sårbar (VU)	-	Viktig

Utvalgte naturtyper

Gjennom naturmangfoldloven kan naturtyper som er sjeldne, har et rikt plante- og dyreliv, eller er viktige levesteder for truede arter, vedtas som utvalgte naturtyper. Dette gir naturtypene ekstra beskyttelse ved at de skal tas særskilt hensyn til i offentlig planlegging og beslutninger. Gjennom tilskuddsordningen for trua og utvalgte naturtyper kan det søkes om midler til tiltak som tar vare på disse naturtypene (f.eks. slått av slåttemark). Per dags dato (2017) har vi seks utvalgte naturtyper i Norge: slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalklindskog, hule eiker og kystlynghei.

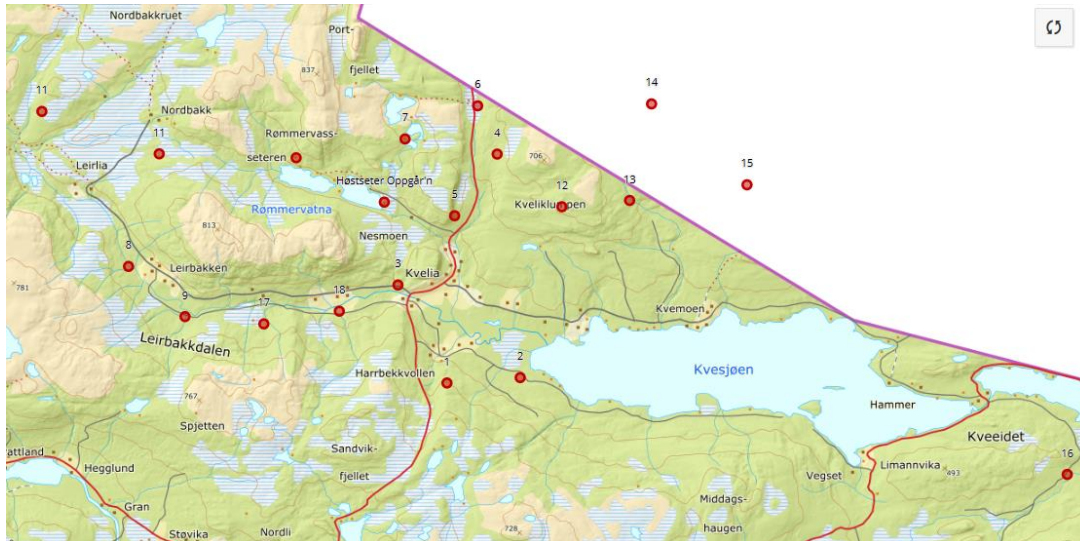
- **Utmarksslåtter/slåttemyrer**

Innenfor området er det veldig mange myrer som ble slått, enkelte helt fram til 1940.

Jordbrukstillinger på 1800-tallet viser at alle gårder hentet mye av foret fra utmarksslått og myrslått.

2.5 Beskrivelse av kulturhistoriske verdier i området

- **Andre seterområder enn Rømmervasseteren**

Nr.	Navn på seteren	Seteren tilhørte gården	Beliggenhet gårds-/brnr.	Lengde-/breddegrad
1	Gamseteren (sommerset)	Oppgården	14/3	437032/7153147
2	Kveseteren (høstseter)	Oppgården	14/25	438660/7153472
3	Setervollen (vårseter)	Oppgården	14/1	
4	Gamseteren	Østgården	14/12	438527/7158790
5	Østerliseteren	Østgården	14/6	437500/7157528
6	Østgårdsseteren (husene brukt under veiarbeid 1930)	Østgården	14/6	Usikkert om det var seterdrift her
7	Brennseteren	Kvebrenna	14/9	436386/7159349
8	Leirbakkseteren	Leirbakken Østre	8/1	429461/7156712
9	Leirbakkseteren	Leirbakken Øvre	8/3	430792/7155666
10	Leirliseteren	Leirlia	8/2	427750/7160808
11	Nordbakkseteren	Nordbakk	8/4	430452/7159544
12	Kvetangseteren	Kvetangen	14/8	439982/7157479
13	Fossdalsseteren (vårseter)	Kvemo Vestre	15/2	441594/7157371
14	Gamseteren (høstseter)	Kvemo Vestre	På svensk side	
15	Johansaseteren	Kvemo Østre	På svensk side	
16	Muruseteren	Murumoen	17/1	451529/7149822
17	Gamseteren (Bergliseteren)	Berglia	14/5	432597/7155341
18	Oldernesseteren	Berglia	14/17	434482/7155367

- **Husmannsplasser**

I oversikten er bare oppført husmannsplasser som er fraflyttet og hvor det ikke er gårdsdrift i dag. I tillegg er tatt med plasser som er fraflyttet/nedlagt, selv om en ikke vet at det opprinnelig har vært en husmannsplass.

Nr.	Navn på plassen	Plass under gården	Beliggenhet gårds-/bruksnr.	Lengde-/breddegrad
1	Ivabygget	Leirbakken Østre	8/6	433194/7155735
2	Ingulfsplass	Leirbakken Øvre	8/7	429869/7156707
3	Jo-bygget (Sørbygget)	Leirbakken Østre	8/3	430113/7155776
4	Heggli	Oppgården	14/1	437045/7156668
5	Nesmoen	Oppgården	14/1	436366/7157522
6	Oldermo	Oppgården	14/17	434482/7155367
7	Solbakken	Lierne prestgård	22/7	436277/7152539
8	Harmoen	Kveliaunet	14/16	434655/7155890
9	Moen	Oppgården	14/32	437080/7155519
10	Nessan	Kvemo Vestre	15/8	442538/7156066
11	Tømmeråsen	Kvemo Østre	16/3	443535/7155166

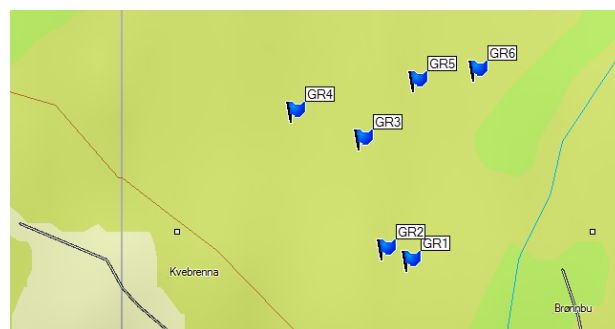
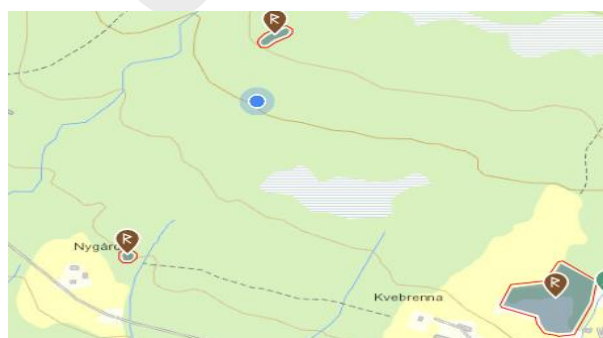
En detaljert beskrivelse av plassene med kart og bilder følger som vedlegg.

- **Registrerte gravhauger**

Under kulturminnesok.no finner vi gravhauger på følgende steder innenfor UKL-området:

Kvebrenna (Storbrenna) 14/9 og Nygård (Litjbrenna) 14/13

Det er registrert en ganske stor haug ved Litjbrenna, men det er usikkert om dette er en gravhaug. Ca. 1 km ovenfor Nygård (Litjbrenna) ligger det 3 små gravhauger.

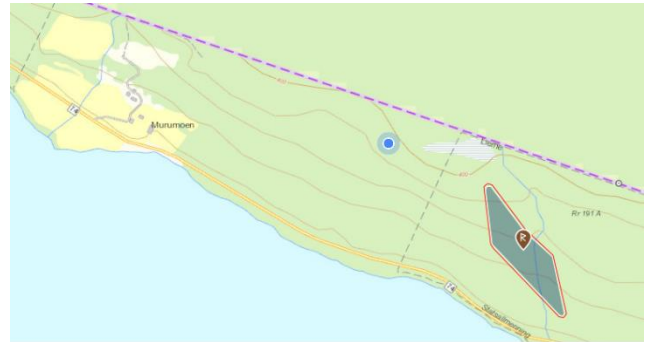
De 6 gravhaugene i Kvebrenna

Brønnbu 14/19

Det er registrert en gravhaug på Brønnbu, men denne har det ikke vært mulig å påvise. Den er registrert på kart like nedenfor Smeddifloen.

Murumoen 17/1

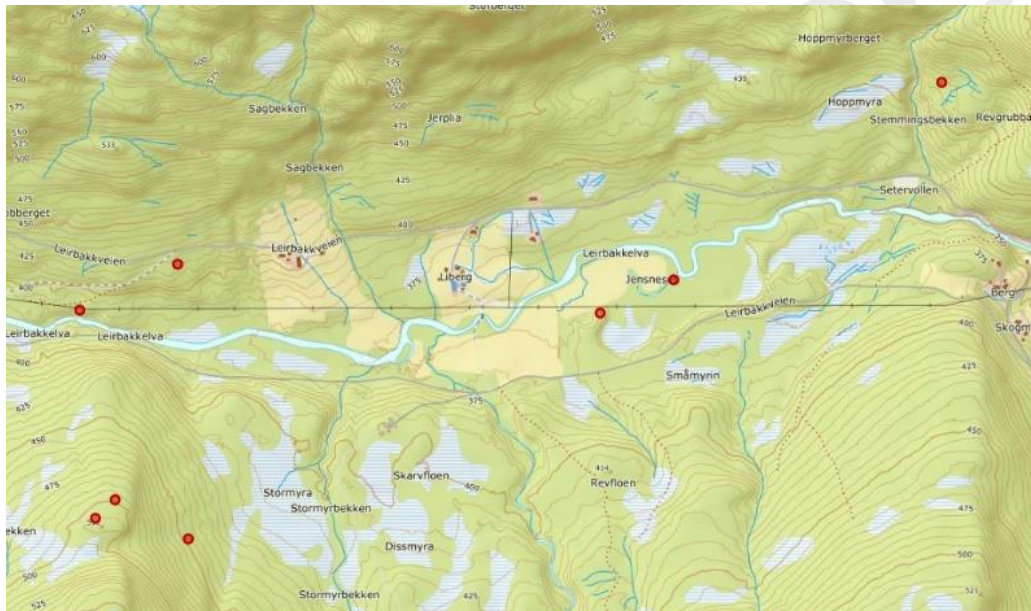
Øst for Murumoen er det registrert et gravfelt. Det er vanskelig å påvise dette i dag. Om feltet står det følgende under kulturminnsok.no: «Gravfelt med røyser og hauger. Gravminnene er nevnt i et dokument i Topografisk arkiv fra 1912. Alle gravhaugene kunne ikke gjenfinnes, men utelukker ikke at de kan være der. Det har vært aktivitet med skogsmaskiner i området.»

Gravfelt ved Murumoen

• **Registrerte fangstgroper**

Det er kartlagt en rekke fangstgroper (dyregraver) i UKL-området, en er registrert i Askeladden.

Mellom Berglikammen og Kveliberget er det kartlagt 8 groper som en antar er gamle fangstgroper

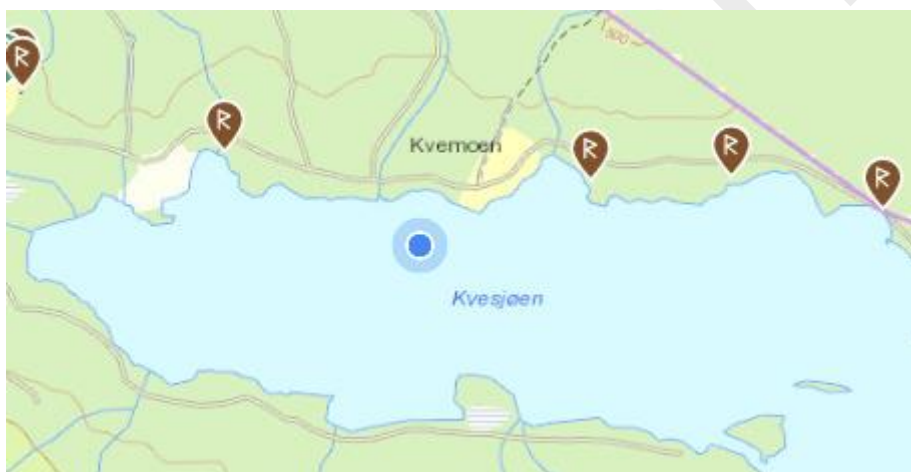
Fangstgroper på 14/1 Oppgården og 14/8 Kvetangen. Fangstgrop nord for Østre Rømmervatn, men denne er ikke nøyaktig kartlagt.

Tabell: Oversikt med koordinater for de fangstgroperne som er kartlagt med GPS.

Navn	Gnr/bnr	Breddegrad	Lengdegrad
Fangstgroper:			
Ivabygget	8/6	7155706	433190
Ivabygget	8/6	7155795	433539
Kvetangen	14/8	7156580	440560
Østre Rømmervatn	14/1	7157874	434617
Berglikammen	14/5	7155028	433208
Berglikammen	14/5	7155060	433266
Nedenfor			
Berglikammen	14/46	7155068	433540
Jensnessa	14/58	7155535	434844
Stillelva	14/58	7155579	435051
Ovenfor Setervollen	14/1	7156041	436009

- **Registrerte slagghauger etter jernvinneanlegg**

På kulturminnesøk.no er det registrert 5 anlegg ved Kvesjøen. På to av dem er det lett å påvise slag. På Brønnbu 14/19 er det tydelig en slagghaug på innjorda rett nord for tunet. På Kventangen øst for Trøa er det også tydelig spor etter slag. Her er det plassert ei bu oppe på slagghaugen, slik at den ikke er så lett synlig.

Slagghauger/Jernvinneanlegg rundt Kvesjøen

- **SEFRAK-bygg**

I 1983 gjennomførte kulturkontoret ved Lierne kommune en registrering av alle såkalte SEFRAK-bygg. SEFRAK er et landsdekkende register over bygninger bygd før 1900. Registreringa ble organisert av fylkeskommunen i samarbeid med kommunen. Alle registrerte bygg er gjennomgått i 2017 og det er foretatt en vurdering av hvilke bygninger som er i en slik forfatning at det kan være aktuelt med restaurering for å bevare dem for ettertiden.

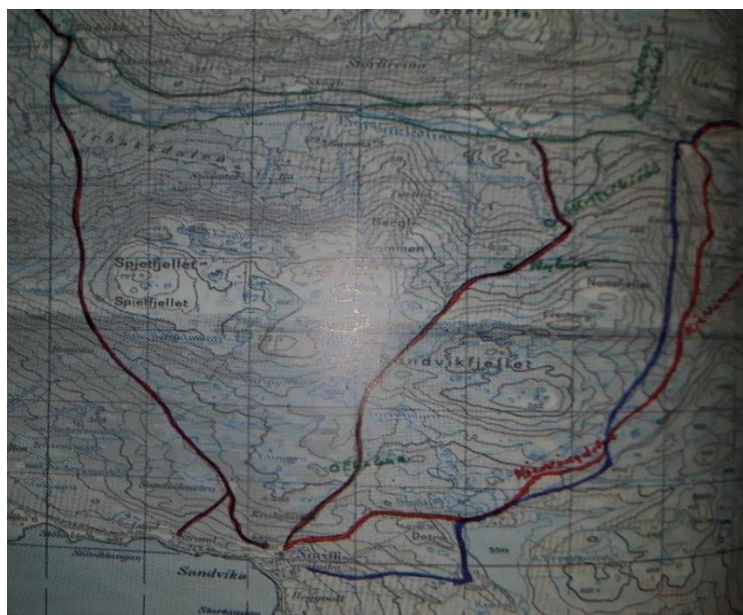
Her er ikke tatt med bygninger som er bebodd i dag, som er i bra stand og blir vedlikeholdt av eier.

Gnr/Bnr	Gårdsnavn	Bygning	Antatt oppført	Status 2017
8/2	Leirlia	Våningshus	1875 (årringsdatering)	Stort behov for restaurering hvis det skal berges.
8/4	Nordbakk	Stabbur	Først på 1800-tallet	I bra stand.

8/6	Skoglia	Våningshus	1856 (årringsdatering)	Eier ønsker å rive huset da det er lite vedlikeholdt.
8/7	Nergården (Ingulfsplass)	Våningshus	Ca. 1903	I brukbar stand, men det er behov for vedlikehold. Har vært brukt som feriebolig.
8/8	Nordmo	Våningshus	1903	Stort behov for vedlikehold. Brukes som feriested i dag.
14/1	Oppgården	Våningshus	1858	Bra vedlikeholdt. Malt siste gang i 2015.
14/1	Oppgården	Driftsbygning (steinfjøs)	1860	Steinmuren er usikker. Utbuling påvist. Tiltak vurderes. Kan bli aktuelt å bygge den opp på nytt.
14/1	Oppgården	Stallbygning	1897	Moderne kjøkken bygd inn i nordre del i 2004. Støpt forskningsmur på nordsida i 2001.
14/1	Oppgården	Bekkestue	1860	Oppstramming i 2010. Tilbygg på vestsida gjenoppbygd samtidig.
14/1	Oppgården	Melkhus	Ca. 1870	Restaurert i 2010. Nesten som nytt.
14/1	Oppgården	Brønnehus	1880	Restaurert i 2010. Nesten som nytt.
14/1	Oppgården	Smie	Ca. 1848	Restaurert i 1998/99.
14/1	Oppgården	Badstu	1834	Ligger nede for restaurering for øyeblikket.
14/1	Oppgården	Sommerfjøs	1860-1870	Restaurert i 2012/13.
14/12	Jevrum	Våningshus	1856 (årringsdatering)	Flyttet fra Østgården. Tømmer-kassen satt opp på ny mur, men ikke gjort noe mer.
14/67	Nygård (Litjbrenna)	«Masstu»	1876 (årringsdatering)	Står, men er nokså forfallent. Lite aktuelt med restaurering.
15/2	Kvemo Vestre	Driftsbygning (steinfjøs)	Ca. 1870	Takplater innvendig har begynt å løsne. Takkonstruksjonen må forsterkes. Bærende konstruksjon på takstolene er tatt bort på ei side. Tømmerkasse innenfor steinmuren.
15/2	Kvemo Vestre	Jordkjeller	Ca. 1870	Er intakt, men problemer med fuktighet. Kan måtte gjøres noe med taket. Begge dørene må skiftes.
16/4	Bjørkås	Stabbur	1832 (årringsdatering)	Står i fare for å rase sammen. Eier har planlagt restaurering i 2017/2018.
17/1	Murumoen	Våningshus	1857 (årringsdatering)	Tømmerkassen i bra stand. Støpt grunnmur.
17/1	Murumoen	Låve	1864 (årringsdatering)	Tømmerkassen i bra stand.
17/1	Murumoen	Stabbur	1846 (årringsdatering)	I bra stand, holder på å sige ned i bakkant.

- **Gamle ferdsselsveier**

Opplysningene nedenfor er for det meste hentet fra en artikkel Sigvart Kveli skrev i 1990. For detaljer vises til Bygdebok for Lierne kommune, Bind 6 – Utmarksbruk, Temahefte 4 – Ferdsselsveier. Dette er hesteveier som ble brukt før bilveien mellom Kvelia og Sandvika ble bygd i 1913. Bildet nedenfor er fra kartet hvor Sigvart tegnet inn de 4 vegtraseene over fjellet til Sandvika. Veien fra Kveliaunet, inntegnet med rødt, er den eldste veien, mens den veien som er inntegnet med blått er den veien som ble brukt fra Kvelia sentrum inntil bilveien var ferdig bygd i 1913.

Gamle ferdsselsveier mellom Kvelia og Sandvika

Kvelia – Nordli kirke

Ifølge Sigvart Kveli var det to forskjellige vegtraseer fra gammelt av mellom Kveligrenda og Nordli. Begge traseene synes å ha hatt sitt utgangspunkt fra Oppgården. Begge traseene gikk over ei bru nedenfor Kveliaunet, som det enda finnes rester etter på begge sider. Den eldste veien gikk nedenfor dagens vei helt til der kraftlinja krysser veien i dag. Den nyere veggen, som det enda vises spor etter, gikk ovenfor nåværende vei helt til den kom inn på dagens vei øverst i Seterlia. Fra Røde-Korshytta gikk den eldste veien rett vestover og ned mot kirka. Den nyeste veien, som det var lagt mye mer arbeid på ifølge Sigvart Kveli, gikk over Dotra og nedover mot Sandvika noenlunde der hvor veien går i dag.

Berglia – Nordli kirke

Vegen, som det fortsatt er tydelige spor etter flere steder, startet fra Olderens og følger på østsiden av Oldernesbekken opp til Nybumyran. Videre gikk den over myrene, straks vestenfor Skrapptjønna og nedover dalen til Vargtjønna. Derfra gikk veien over Tørrelmyra, over Elimyra og direkte ned mot kirka.

Leirbakken – Nordli kirke/Strand

Det er vanskelig å finne spor etter denne veien i dag, men den er tegnet inn som kjerrevei på gamle kart. Veien gikk på skrått oppover lia fra Leirbakkgårdene, mellom Fredrikstjønna og Spjetfjellet. På sydsiden gikk den nedover på skrå forbi Sandviksetra og ned til Knutgården eller til Strand.

Leirbakken – Nordbakk – Ingulfsvand

Også denne veien er inntegnet på gamle kart. Den vises tydelig oppover lia fra Leirbakken Øvre. Så gikk den tydeligvis på vestsida av fjellet, antagelig forbi Nordbakkseteren og til Nordbakk. Videre gikk den nordover og ned til Ingulfsvandet.

Kvemoen – Kvelia

Sigvart Kveli har også beskrevet den gamle veien mellom Kvemoen og Kvelia: «*Fra Kvemoen har antakelig den gamle veggen gått over Fossdalselva med bru omtrent der den nåværende brua står, videre til Kvetangvika og tett forbi stuebygningen på Kvetangen. Derfra skrått opp gjennom skogåsen og fram til Brønbu. Det er her enda merker i terrenget etter veggen. Fra Brønbu tett forbi Kvebrenna og Nygård, over Tverrelva ved nåværende bru og opp til Kvelia.*»

Leirbakkdalen – Kvelia

Her siteres også Sigvart Kveli: «*Denne veien synes å ha gått på begge sider av Leirbakkelva ned til Berglia men derfra på sydsiden av elva og ned til Berg. Litt vest for Berglia var det bygget bru over elva, og denne var kjørbar med hest. Ferdselele gikk delvis over denne brua, og delvis forbi Bergligården, nedover jordet og over elva til Oldernes.*»

Harbækvold – Muruneset

I nevnte temahefte står det: «*Det er beskrevet en landveis forbindelse mellom Harbækvold og Muruneset langs sørsida av Kvesjøen. Ved «Kvemohytta» svingte veggen sørover vest og sør for Middagshaugen og krysset dagens RV 74 like øst for Vangen. Videre på østre side av Kalvikhøgda hvor den øst for «Jakthuset» kom inn på en annen ferdselsveg mellom NyJork og Murusjøen. Traseen gikk så videre noen hundre meter sør for nåværende skogsbilveg sør for Skograuberget. Sør for Murubekkhytta tok den av fra veggen og fulgte sørsida av Murusjøen til utløpet av Muruå'n.*»

Kvemoen - Holand

Det er også beskrevet en gammel ferdselsvei mellom Holand og Kvesjøen. Også denne veien kom ned til «Kvemohytta». Her tente man bål som tegn på at man trengte båtskyss videre over til Kvemoen.

• **Skytterbaner**

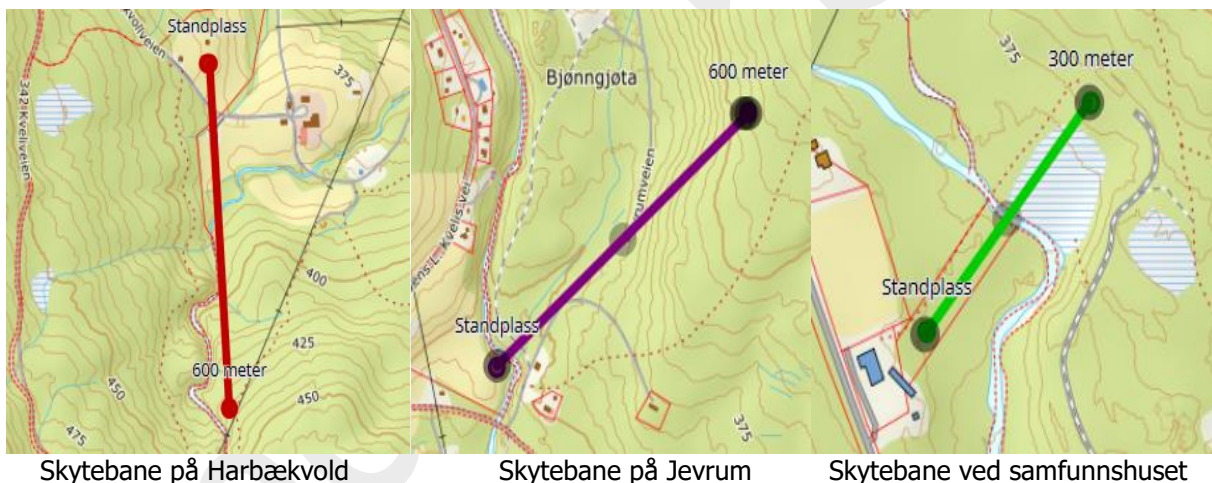
I Kvelia har det vært 3 skytterbaner, som alle nå er nedlagt. De første skytekonkurransene foregikk på innjorda på Harbækvold, hvor Kveli skytterlag ble stiftet i 1909. I 1911 ble det gjort vedtak om å

bygge en kommunal skytebane, og i 1912 var denne godkjent og klar til å tas i bruk. Standplassen var syd for det gamle våningshuset på Harmoen med skyteretning rett sydover langs bekkdalen der Harbekken kommer. Her var det både 100 m, 200 m, 400 m og 600 m. Det var skyttergraver på alle hold, med 3 «heiseskiver» på 200 m, 3 på 400 m og en på 600 m. Senere ble det også grav ut skyttergrav og satt opp 4 «heiseskiver» på 100 m.

I 1926 ble det besluttet å bygge ny bane på Martin Haugens eiendom på østre side av Tverrelva. Standplassen var 25 m fra elva med skyteretning mot nordøst. Her var det også 100 m, 200 m, 400 m og 600 m. På alle holdene ble det gravd ut anvisergrav og tømret forskansningsvegg mot jordvullen. Det var 4 skiver på 100 m, 4 på 200 m, 6 på 400 m og 2 på 600 m, alle med skivestativer av tre. Senere ble det også bygd hold på 300 m med 5 skivestativer av jern. I 1929 og 1930 ble det oppført et skytterhus i tilknytning til baneanlegget. Dette bygget fungerte også som forsamlingshus for Kveligrenda inntil Kveli samfunnshus sto ferdig i 1955. Skytterhuset ble kjøpt av Hans Kveli og satt opp som redskapshus ved oppkjørselen til Oppgården. Det er revet i dag, og tomte er planert som parkeringsplass.

I 1957 ble det tatt i bruk en ny skyttebane ved det nybygde samfunnshuset. Standplassen ligger like ved samfunnshuset med skyteretning mot nordøst. Her var det bare 100 m og 300 m. 300 m-holdet har ikke vært brukt de siste 15-20 åra, og er gjenvokst. På 100 m er det skivetrekk, som har vært i drift helt til de siste årene. I 1977 ble det bygd tak over standplassen, og året etter ble det også støpt dekke på standplassen.

Ovenstående opplysninger er hentet fra jubileumsberetning til Kveli skytterlag i forbindelse med 75-årsjubileet i 1984.

- **Nyere kulturminner**

Vi har en målsetting i kapittel 5 om å ta et spesielt ansvar for kulturhistorien fra 1950-tallet. Gjennom snart 20 års galskap med Pe-Torsa har vi meget gode forutsetninger for å gjøre det.

Kveli samfunnshus

Samfunnshuset ble bygd i 1955 med 3 lag som eiere: Kveli skytterlag, Kveli husmorlag og Kveli idrettslag. Senere er alle de 3 lagene lagt ned, slik at huset nå er registrert som et eget SA. Ved samfunnshuset ble det bygd både fotballbane og skyttebane. Samfunnshuset har vært gjenstand for flere restaureringer og fremstår i dag i meget god stand.

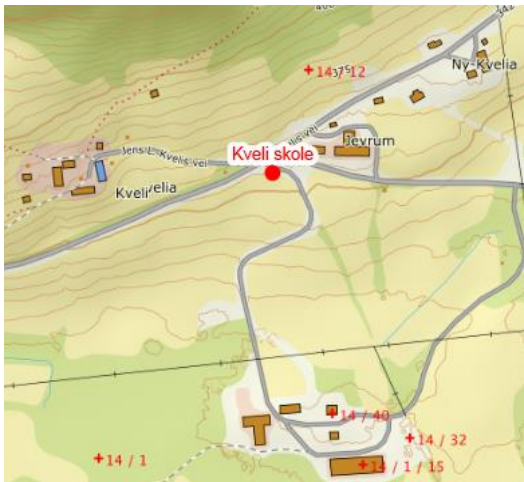
Kveli filial

Forretningsbygget ble oppført i 1946 som en filial under Liernes Forbruksforening. Da styret for Liernes Forbruksforening valgte å legge ned filialen i 1990, ble bygget overtatt av Kveli utviklingslag, som ble stiftet samme år nettopp for å redde butikken. Butikken er senere drevet av to forskjellige eiere under navnet Kvelibua. Bygningen er pusset opp og påbygd flere ganger.

Kveli skole

Gamle Kveli skole ble bygd i 1906. Den lå nedenfor veien der nedkjørselen til Nergården er i dag. Siste år det ble holdt skole der var skoleåret 1958/59. Deretter ble loftet på Kveli samfunnshus tatt i bruk som skolelokale. Gammelskola ble solgt, og vi finner igjen første etasje som hytte i Trøa. Tomta ble planert i forbindelse med anlegg av ny gårdsvei til Nergården.

Kveli bad

Kveli bad ble bygd omkring 1950 som et felles badeanlegg for hele Kveligrenda. Her var det badstu i tillegg til dusjer. Badevakta var herrefrisør på hobbybasis, så det var mulig å få utført hårklipp i samme slengen. Badet ble solgt til Jon Ingerhed midt på 60-tallet.

Kraftstasjon i Tverrelva

Her er utdrag fra et notat Martin Haugen skrev om kraftstasjonen 19.09.2017:

«Det var dam der elva renner ut fra Østre Rømmervatn. Stasjonen lå i Tverrelva nedenfor Sommerfjøsbakken (huset til Ola og Ragnhild), og ble ferdig bygd i 1913. Kraftstasjonen hadde en turbin som ble drevet av vannet, og den drev igjen det elektriske aggregatet som ga strøm. Oppgården, Jevrum og Ny-Kveli (Østgården) var sammen om anlegget.

En flom i 1929 skadet både dam og kraftstasjon så mye at det ikke ble bygd opp igjen. Turbin og aggregat ble solgt. De tre brukene kjøpte så Vestingshaus motoranlegg med batteripakke, en til hver gård, som senere leverte strøm til lys.»

Nedenfor kraftstasjonen var det ei fellessag som ble drevet med strøm fra kraftstasjonen. Dette var bare mulig om våren med stor vannføring.

- **Samiske kulturminner**

Vi har liten kunnskap om samiske kulturminner i området. Flere samiske navn tyder på at det har vært samisk aktivitet i og rundt Kvelia. Finndalen kan være et område hvor det er aktuelt å foreta befaringsfor å lete etter spor av samisk kultur.

2.6 Fotodokumentasjon.

Det skal lages et fotoarkiv for området der gamle og nye bilder samles. Det planlegges fotografering av området som dokumentasjon på tilstand ved oppstart av UKL. Det planlegges også refotografering av området med utgangspunkt i gamle foto.

I forbindelse med vedlikehold av skal det tas bilder før og etter for å dokumentere hva som er gjort.

Nordbakk. Foto Roy Nilsen

3 utfordringer

- Store areal og avstander er en spesiell utfordring i Kvelia sammenlignet med andre UKL
- Gjengroing er et problem da utmarksbeiting er vanskelig
- Befolkningsgrunnlag og tilgjengelig arbeidskraft kan være en begrensning for å få gjennomført prosjekter.
- Å få laga gode planer for tiltak, inklusiv kostnadsoverslag.

4 Visjon/mål

Kvelia UKL skal forvaltes slik at miljøverdiene i landskapet bevares og tilrettelegges. Området skal utvikles til et utstillingsvindu for fjellbygder forma av jord- og husdyrbruk gjennom lang tid. Kvelia som utvalgt kulturlandskap skal bidra til økt trivsel for lokalbefolkninga og økt verdiskapning i kommunen. Gjennom aktivt jord- og husdyrbruk og bevaring og foredling av områdets biologiske og kulturhistoriske verdier skal det oppnå status som nasjonal attraksjon og gi grunnlag for ny næringsutvikling.

Kaffepause ved Austre Rømmervatnet. Foto Jon Strand

Målsettinger:

- Jordbrukslandskapet med jord og bygninger skal være veldrevet med velpleid.
- Området skal by på gode opplevelser for både fastboende, hytteiere og tilreisende.
- Verdifulle biologiske og kulturhistoriske verdier skal ivaretas og restaureres ved behov.
- Oppgårdene med dens bygningsverdier og tilhørende kulturlandskap skal ivaretas.
- Området skal tilrettelegges på en skånsom måte for synliggjøring av verdiene.

5 Tiltak - både strakstiltak og langsiktige tiltak

5.1 Skjøtsel og vedlikehold

Hovedformål her er å fremme ønsket virksomhet i forhold til målene for området.

Hovedtrekk er behov for skjøtsel og vedlikehold i området som helhet, og i ulike delområder. Det skilles mellom strakstiltak og langsiktige tiltak. Tiltakene må omfatte

- Ivaretagelse av biologisk mangfold
- Ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljøer

Skjøtelsesplaner for Oppgården (Norsk landbruksrådgivning 2012), Rømmervasseteren (Norsk Landbruksrådgivning 2012) og Leirbakken (Bioforsk 2014) følger som vedlegg til planen.

5.2 Lovverk

Hovedformål her er å fremme ønsket virksomhet og unngå uønskete aktiviteter i forhold til målene for området, og forankre forvaltningen av området i kommunens generelle arealforvaltning og plan- og byggesaksbehandling.

• **Områdets status etter til plan- og bygningslova**

Det meste av Kvelia UKL er LNF-område. Området fra brua nord for samfunnshuset og ned til sørvest for Oppgården er regulert til bolig og næring???. Berg industriområde er regulert til industriareal.

• **Kommuneplanlegging**

Kommuneplanens samfunnsdel sier i kapittel 3.4.1.3 Arealbruk inkl. reindrift, A. Kortsiktige tiltak (2019-2022): «6. Samarbeid med Kvelia utvalgte kulturlandskap.»

I Kommuneplanens arealdel står det i kapittel 5,7 Miljø, fare, estetikk m.m.: «Utvalgt kulturlandskap i Kvelia er ikke et verneområde, men skal ivareta kulturlandskap som er opparbeidet i tidligere tid og nåtid. Arealet skal brukes aktivt, men på en slik måte at eksisterende verdier ivaretas.»

• **Områdets evt. status i forhold til naturvernloven og kulturminneloven**

Det er ingen områder i Kvelia UKL som er vernet etter naturvernloven. Det foreligger skjøtelsesplaner for deler av Oppgårdsjorda, Rømmervassetra og deler av innjorda i Øvre Leirbakk.

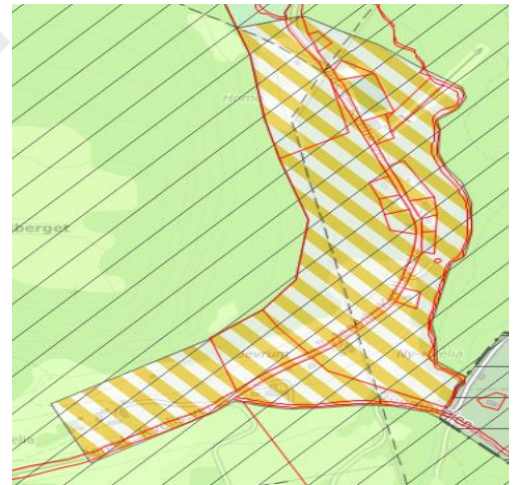
Av automatisk fredete kulturminner finnes gravhauger, fangstanlegg og vegfar. I tillegg har trolig området freda samiske kulturminner.

Alle bygninger i Oppgården (unntatt saufjøset) ble fredet i 1941.

Gruppearbeidet 06.09.17

Hva statusrapport om 10 år si at vi har fått til?

- Reiselivet i Kvelia blomstrer med flere nye arbeidsplasser
- Beitene blir brukt. Det produseres mat på beite. Større landbruksproduksjon
- Kvelia har blitt et mer åpent landskap og et «åpnere» samfunn som fortsatt er aktivt. Landskapet er sikret mot framtidig gjengroing
- Kvelia brukes som det gode eksemplet for nye UKL-områder i Norge
- Brukervennlig, lettlest informasjon om alle tilbud og «all» historie i Kvelia

5.3 Næringsutvikling og annen verdiskaping

Status som UKL-område skal åpne muligheten for ny næringsvirksomhet i tilknytning til og basert på de verdier som ligger til grunn for statusen.

Aktuelle næringsretta tiltak:

- Omvisning i Oppgården med servering
- Guidet tur til Mårstokkmyrin med orientering om myrslått i gamle dager og servering av bålcaffe.
- Guidet tur til Kvetangseteren med orientering om seteren og seterdrifta, samt uteservering
- Omvisning i Pe-huset med fortelling fra dagliglivet i Kvelia på 1950-tallet. Kaffe på Kvelibua.
- Leirskole i Rømmervasseteren samt servering av setermat til besøkende i forbindelse med at det foregår seterdrift der
- Overnatting i «Stærkassen» ved Kvelibua (100 år gammel jakt-/fiskebu fra Råvatnet)
- Videreutvikling av etablerte turer med guide:
  - Kanotur oppover Kvelielva med beversafari og uteservering
  - Rappellering i Rauberget med uteservering
- Leie av cross-sykler ved Kveli samfunnshus

På utkikksplassen oppe i Kveliveien, samt på egen hjemmeside, skal det orienteres om alt som finnes av aktiviteter og severdigheter i Kvelia.

5.4 TILTAK - Planlegging

For å få målretta tiltak i området er det viktig med god planlegging. Planer må være konkrete og oppdaterte. Tiltak som gir kostnader må ha kostnadsoverslag i planen.

- **Skjøtselsplaner**
  - I foreliggende skjøtselsplaner for Oppgården og Rømmervasseteren må teksten vedrørende slåttemyrer kompletteres
  - Skjøtselsplaner for nye områder (slåttemark og slåttemyrer) utarbeides ved behov
- **Tilstandsrapporter mv. for bygninger**
  - Etter besiktigelse høsten 2018 lages det tilstandsrapporter og kostnadsoverslag for følgende bygninger:
    - Våningshus på Nergården, gnr. 8, bnr. 7
    - Seterstue i Rømmervasseteren, gnr. 14, bnr. 1
    - Kvernhus i Trøa, gnr. 16, bnr. 2
- **Registrering av kulturminner**
  - Registrering seterområder, husmannsplasser, slåttemyrer, fangstgroper, gravhauger og diverse andre kulturminner er gjort i 2017 og 2018. Nye registreringer ved behov.
  - Registrering av samiske kulturminner bør gjøres. De søkes bistand fra Sametinget.
- **Annen kartlegging/registrering**
  - Kartlegging og fjerning av fremmede arter
  - Kartlegging av den gamle veier
    - mellom Kvelia og Sandvika
    - mellom Leirbakken og Ingulfsvann
    - mellom Leirbakken og Sandvika

Gruppearbeidet 06.09.17

Hva er de viktigste, konkrete og synlige tiltakene vi bør få gjort?

- *Et skikkelig utkikkspunkt med tilhørende informasjon*
- *Ivareta og utvikle området Oppgården (inkl. Rømmervassetra og Heggli), Kveli-Bua (inkl. minihotell), Kveli Samfunnshus (inkl. sykkelcrossbane og minicampingplass), Pe-huset (med utstilling av kjøretøyer og utstyr fra 1950-tallet)*
- *Rydding av kratt osv. så Kvelia blir synlig*
- *Flytte jaktbua fra Råvatnet til Kvelia (Hotell i stærkasse)*

- mellom Trøa og Bygget
  - mellom Oppgården og Kvetangen
  - Kartlegging av byggene ved Solbakken.
- **Arbeid/møter i grunneierlag, samarbeidsgruppa, arbeidsgruppa mv.**
    - Møteutgifter (husleie og servering)
    - Mesteparten av møteaktivitet forutsettes utført på dugnad
    - Kjøp av tjenester fra Økonomibistand AS

5.5 TILTAK - Kulturminner og kulturmiljøer

Ivaretaking av kulturminner og kulturmiljø er et viktig arbeid i Kvelia utvalgte kulturlandskap. Arbeidet må kobles til kommunens arbeid med kulturminneplan.

- **Istandsetting/skjøtsel av freda kulturminner**
  - Det er flere gravhauger/gravfelt innenfor området som er automatisk freda. Det er spesielt aktuelt å rydde rundt 6 gravhauger i Kvebrenna (Storbrenna).
  - Det eneste som er fredet av bygninger innenfor området er bygningene i Oppgården.
- **Istandsetting/vedlikehold av bygninger**
  - Vedlikehold stabbur på Bjørkås
  - Vedlikehold våningshus på Nergården (8/7)
  - Vedlikehold kvernhus i Trøa
  - Vedlikehold av den eldste setersuta i Rømmervasseteren
  - Vedlikehold steinfjøs Kvemo vestre
  - Vedlikehold jordkjeller Kvemo vestre
  - Vedlikehold stabbur på Murumoen
  - Vedlikehold gamstuggu på Murumoen
- **Istandsetting/vedlikehold av steingjerder og skigarder**
  - Gjerde (bakhaga) langs veien nedenfor Oppgården
  - Steinhaga på Brønnbu?
  - Steinhaga i Leirlia?
- **Istandsetting/vedlikehold av andre kulturminner**
  - Rydding av tomta til Kveli bad

5.6 TILTAK - Biologisk mangfold

Ivaretaking av biologisk mangfold er et viktig arbeid i Kvelia utvalgte kulturlandskap. Skjøtselsplanene som er utarbeid for enkeltområder skisserer skjøtselstiltak som kan gjøres.

Det er ønske om at området trenger noe generell vegetasjonsrydding og landskapsskjøtsel i noen lett synlige områder. Det bør lages helhetlig plan eller delplaner for slike tiltak.

- **Istandsetting og skjøtsel av utvalgt naturtype - slåttemark og slåttemyr**
Skjøtselsplanene som er utarbeida må være oppdatert. nye planer lages ved behov.
  - Oppsetting av ny gapahuk på Øvre Mårstokkmyra. Gapahuken ble brukt under myrslåtten.
  - Registrering av slåttemyrer med reoppsetting av stakkstenger
- **Fjerning av fremmede arter**
Det bør gjennomføres kartlegging og bekjemping av fremmede arter i området.

5.7 TILTAK - Beite og landskapsskjøtsel

Beiting er svært viktig for å ivareta landskapsskjøtselen i Kvelia UKL. Tiltak for økt beiting skal prioriteres. Når areal ryddes vil normalt ei god beiting gjøre vedlikeholdet.

- **Beiterelaterte tiltak**
  - Inngjerding av innjord og litt utmark på Lierbakken øvre, nedenfor veien
  - Rydding av gjenvokst slåttemark i Kvelia sentrum (Homojorda)
  - Rydding av gjenvokst slåttemark nedenfor Nergården (8/7) i Leirbakken
- **Generell landskapsskjøtsel/vegetasjonsrydding**
  - Rydding av bjørk og kjerr på innjorda i Leirlia
  - Rydding av bjørk og kjerr på innjorda på Leirmon
  - Rydding av gammel sti og litt ny sti fra traktorvei til Gamseteren (1 km) + rydding av setervollen
  - Rydding av sti fra Bekknessa til Mårstokkmyrin
  - Forlengelse av stien som går til Litfjellet til Kvetangseteren (680 m) og rydding rundt seterruinene (6 bygg)

5.8 TILTAK - Næringsutvikling og annen verdiskaping

Næringsutvikling på grunnlag av utvalgte kulturlandskap er viktig og skal være ei satsing.

- **Næringsutviklingstiltak**
  - Utkikkspunkt nedenfor Harbækvoldveiskillet
  - Minibobilplass
  - Sommerarbeid for skoleungdom med diverse tilsyn
  - Det arbeides for drift av Rømmervasseteren
- **Turstier og veier**
  - Vedlikehold av etablerte turstier til Nonsfjellet, Skarvknulen, Perklompen/Litfjellet og Rauberget
  - Vedlikehold sti fra Bekknessa til Øvre Mårstokkmyra
  - Ny sti fra stien til Litfjellet til Kvetangseteren
  - Rydding og merking av fluktveien under krigen fra Trøa til Bygget, Musuvika. Gammel vei langs stranda over Kvenntangen.
- **Ryddeaksjoner, avfallsinnsamling m.v.**

Det er viktig at området holdes pent og ryddig. Utplassering av avfallsdunker og rutiner for tømning av disse kan være gode tiltak.

5.9 TILTAK - Overvåking/ dokumentasjon

Som grunnlag for dokumentasjon skal tiltak fotograferes før og etter gjennomføring.

5.10 TILTAK – Formidling

Det er viktig med god informasjon om Kvelia utvalgte kulturlandskap. Dette for å vise fram verdiene, gi stolthet over det en har og kunnskapsformidling.

Gruppearbeidet 06.09.17

Hvordan skal vi tjene penger på Kvelia UKL?

- *Destinasjon Kvelia (Pe-museum, Stærkass'n, Kvelibua, overnatting, camping-/bobilplass, natur, friluftsliv, scooter, Kveliella-Kvesjøn, servering)*
- *UKL-stilling (rydding, vedlikehold, informator, myrslått)*
- *Selge biobrensel til Sverige*

- **Skilting/profilering**
  - Infotavle ved utkikkspunktet i Kveliveien
  - Info.tavle der Kveli skole sto (og eventuell informasjon om hvor bygget er flyttet)
  - Ny info.tavle på husmannsplassen i Heggli
  - Infoskilt om tollstasjonen på Murumoen med bilde av husa
  - Skilt som viser retningen til turmål (Gamseteren, Gapahuk ved Mårstokkmyra, Kvetangseteren mv.)
- **Slåttedager/fagdager, markdager/lokale arrangementer o.l**
  - Demonstrasjon av myrslått med oppsetting av høystakk
  - Informasjon om Kvelia UKL i Åpen gård-arrangement
- **Tiltak rettet mot media og fagtidsskrifter**
  - Informasjon, annonsering (Pe-Torsaprogrammet, facebook)
- **Digital formidling/informasjon**
  - Det gjennomføres et forprosjekt for å finne ut hva som kan være aktuelle formidlings- og informasjonsmåter. Det legges spesiell vekt på digital informasjon (hjemmeside)
  - Når hjemmesida er oppe, er det aktuelt å lage en mobil-app med kobling til hjemmesida

6 Kostnadsoverslag og finansiering

Kvelia utvalgte kulturlandskap skal ivaretas og utvikles. Mange tiltak vil ikke være selvfinansierende og det vil derfor være behov for økonomisk støtte. Midler til Kvelia utvalgte kulturlandskap tildeles av Fylkesmannen etter søknad, og forvaltes fra 2020 av kommunen. Tiltak som kan finansieres med midler tildelt utvalgte kulturlandskap går fram av «Forskrift for utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap».

Innenfor ramma til forskrifta bør Lierne kommune lage retningslinjer for hvilke tiltak som prioriteres for tilskudd og hvor stor andel som kan finansieres med UKL-midler. Retningslinjene bør lages i dialog med «samarbeidsgruppa for området».

7 Kilder

- Nord-Trøndelag fylkeskommune: Nyere tids kulturminner i Lierne kommune, 1989
- Nord-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag: Verneplan for kulturmiljø, 1995
- Databasen Askeladden
- Gaarder, G. et. Al. 2007. Botanisk mangfold i Lierne kommune. Miljøfaglig utredning AS. Rapport 2007:11.
- Hanssen, U. & Flynn, K. 2011. Kvalitetssikring av slåttemark i Nord-Trøndelag 2011. Miljøfaglig utredning rapport 2011-75.
- Lyngstad, A. 2016. Slåttemyrundersøkelser i Nord-Trøndelag 2013-2014. Rapport 2 2016.
- Mona, A. 2012. Skjøtselsplan for Oppgården i Kvelia, slåttemark, Lierne kommune, Nord-Trøndelag fylke. Norsk landbruksrådgivning.
- Nilsen, L.S & Moen, A. 2000. Botanisk kartlegging og plan for skjøtsel av Oppgården med utmark i Lierne. K. norske Vitensk. Selsk. Mus. Rapp. Bot. Ser. 2000-2.
- Vesterbukt, P. 2013. Kartlegging av mulige slåttemark i Nord-Trøndelag 2013. Bioforsk 8 (133) 2013.
- Vesterbukt, P. 2014. Skjøtselsplan for slåttemark. Leirbakken, Lierne kommune, Nord-Trøndelag fylke. Bioforsk.